

Négyfelé tört magyarság

A vajdasági és délvidéki magyarság a trianoni békeszerződés hét évtizede alatt több válsághelyzetet élt át. A kisebbségi sors mai megpróbáltatásait a vajdasági magyarok közösségi tudatában dr. Hódi Sándor pszichológus elemzi az alábbi interjúban.

– Valóban néhány évtizede foglalkozom már mint pszichológus, empirikus kutató és gyakorló pszichológus, klinikai esetekkel találkozással, ezzel a problémákkal. Rendkívül mély nyomot hagyott ez a hét évtized... Mind közösségi tudatunkat illetően, mind az egyes emberek pszichés habitusán is lemérhető ez a változás. A legszembetűnőbb és azt hiszem, a legsúlyosabb nyom, amit hagyott ez a kisebbségi sors mentalitásunkban, lelkületünkben – az a kisebbségi, alacsonyabbrendűségi érzés. A többségi nemzetnek (nyilván az erőfölény pozíciójából is) sikerült szinte maradéktalanul kialakítani szinte egész közösségünkre vonatkozóan ezt az értékszémleletet, ezt az érzületet. Ez nagymértékben hozzájárult az asszimilációhoz is. Az az ember, aki kevesebbre tartja magát, mint a vele együttélők, presztízsének növelése érdekében és saját kisebbségének **ellensúlyozása**ként szívesen választ olyan házastársat, aki mellett többre tarthatja magát. Különösképpen, ha a társadalmi nyilvánosság is rejtve egy ilyen elvárást tartalmaz. Ezek a kisebbségi érzések, komplexusok voltak azok, amik tönretettek bennünket. Amelyek megszüntették vagy lehetetlenné tették, hogy a vajdasági magyarság igazi **közösség** legyen, létrejöjjön egyáltalában mint nyelvi-kulturális-történelmi közösség. Ahogyan ez kialakult Erdélyben vagy a Felvidéken! Mi, vajdasági magyarok eddig a szintig sohasem jutottunk el, sajnálatos módon.

■ **Az asszimiláció felgyorsult a második világháború után, amikor kollektív elhárító mechanizmus lépett fel, háttérbe szorítva a háború vége felé történt szörnyűségeket.**

– Olyan traumát szenvedett el a magyarság a második világháborút követően, a véres megtorlásokat vagy inkább népirtást, genocídiumot követően (különös tekintettel arra, hogy erről évtizedekig halgatni kellett!), hogy elfojtottuk ezt a traumát. Más megoldás nem volt... Ez fokozta a **távlatatlanság**-érzést, a reménytelenséget, a csüggedést... Jelentős mértékben hozzájárult az identitás, a nemzeti önazonosság feladásához; egy új, akkor politikailag nagyon propagált **jugoszlávság** mint politikai tudat átvételéhez, az ehhez való igazodáshoz és a vegyes házasságok előnyben részesítéséhez. Az asszimilációnak motorja, hajtórugója a könnyebb társadalmi érvényesülés lehetősége is... Nálunk a magyar identitás eladásának, a **jugoszlávság** vállalásának (egy vegyes házassággal gyakorlatilag a társadalmi felemelkedésnek nem volt akadálya) nem vetett gátat semmi. Míg a magyarság és a sors vállalásával egy zsákutcának tűnő élethez, életút várt mindannyiunkra. Egészen a nemrég fordulatokig...

■ **A '80-as évek végén kezdődött a tudatosulás, az önmeghatározás folyamata. Ebben milyen tényezők játszottak szerepet?**

– A '80-as évek első felében nálunk már az albán események jelezték, hogy a szőnyeg alá söpört probléma: a nemzeti konfliktusok, a nemzeti érdekelletetek rendkívül feszítő erővel jelentkeznek! Akkor még a politika és ideológia tökéletesen elfojtotta. Nem is ütötte ez fel határozottan a fejét egészen a nyolcvanas évek végéig – amikor is megingott mind gazdaságilag, mind politikailag az **egész** kelet-európai rendszer. Nagyon érdekes társadalmi-lélektani jelenségre, egy **váltásra** lehetett felfigyelni, szociológusként és pszichológusként is. Szinte csodával határos, hogy

nők! Egysszóval az értelmiségünk... Évtizedek alatt nagyon nehezen sikerült egy magyar értelmiségi réteget kialakítani. Ők most itthagyták az elaggot, **szerencsétlen távlat**ú váló idős nemzedéket. Azért emelem ezt ki, mert a háborúnak erről a dimenziójáról ritkán esik szó. Ez rendkívüli érvágás. Természetesen más formában is megszenvedtük a meghurcoltatást, hiszen a vajdasági magyarság kezdettől fogva a leghatározottabban tiltakozott az ellen, hogy **beletoloncolják** ebbe a vérengzésbe. A hegemon hatalom ezt semmibe vette! Ez egy külön frusztrációt jelent,

Magyar ének a négy égtáj felé
Szabadka, a VMDK II. kongresszusa

varázsütésre, a legkülönbözőbb országokban, térségekben élő népek, különösen a kisebbségek, azon belül is a magyarság **egy emberként** szökött talpra, és **egy emberként** érezte meg a változó időket, az új lehetőségeket. Mindenütt létrejött szinte egy pillanat alatt az **érdekszerveződés**, a politikai meg erősödés és a 70 éve elfojtott gondok megfogalmazása, artikulálása, **világgá kiáltása**.

■ **A Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége, amelynek dr. Hódi Sándor az egyik alelnöke, úgy fogalmazott, hogy a vajdasági magyarság megmaradt és talpra állt. Közbeszölt azonban a háború...**

– A háború iszonyú pusztítást végzett és végez körünkben mind a mai napig. Nemcsak abban az értelemben, hogy az életerős ifjú nemzedéket kényszerítette, hogy határon túlra menekülve keressen a maga számára védelmet és túlélési lehetőséget, hanem föllazította az egyébként is gyenge gyökereket ebben a közösségben. Olyanok is nagy számban hagyták és hagyják el ezt a térséget, a mi etnikai területünket, akik nemcsak távlatot vesztek itt. Minden községből – **Zenta, Kanizsa, Ada, Csóka** – tízszeresével mentek el orvosok, közigazdászok, mér-

hogy akaratunk ellenére bele vagyunk kényszerítve ebbe az öldöklésbe. Létrejött egy szociológiai értelemben vett **társadalmi rétegződés**: volt egy réteg, amely **elmene-kült**, mert erkölcsileg és politikailag háborította ez a megalázó helyzet; mások viszont családi vagy egyéb körülmények miatt, kölcsönrel a fejük felett, egyszerűen megfélemlítve, **belesodródottak**. És ott voltak Vukováron, ott voltak a fronton... A harmadik réteg, amely itthon **bujdosott**. A negyedik, amely **kivárt**, és szerencsésen megúszta. Ezzel kapcsolatban a VMDK-nak és nekem személy szerint is, mint pszichológusnak is, az volt a véleményem a kezdetektől fogva: nem szabad és nem lehet itt erkölcsi, politikai értéktételekkel egy rétegnek a másik réteg sorsválasztását megbélyegezni, vagy afelett a pálcát törni, hiszen itt az **egész magyarságot törté szét négyfelé** ez a szerencsétlen háborús helyzet.

■ **Hogyan próbálja feloldani a VMDK mint a vajdasági magyarság egyetlen érdekszervezete a háború által kiváltott félelmeket?**

– Az a tapasztalatunk (és én ezt meg erősíthetem mint pszichológus is), hogy az az ember, aki magára marad – esetleg családjá-

val, és elzárkózva, elszigetelten él, meglapulva a szobájában vagy bárhol, a világ bármely pontján –, sokkal nehezebben tudja feldolgozni félelmét és szorongását, mint azok, akik összejönnek gyakran és menetrendszerűen, és a legnyugtalanítóbb, legfojtottabb kérdéseket megtárgyalják. Tehát a **cselekvésvállalás**. Aki a sors kihívását felvállalja itt és most, és megpróbál önszerveződésbe kapcsolódni (még hogyha reménytelennek tűnik is ebben a pillanatban a harc), ez a csatározás, ez a kiállás a jogainkért közösségi szinten szinte **terápiás** jelentőségű! Itt volt ez a tüntetés, gyönyörű példa arra, hogyan talált végre magára az itteni megnyomorított magyarság. Hogyan vetkőzte le összes, korábbi kisebbségi komplexusait, hogyan vált politikailag érettebbé, mint az egész balkáni térség más népeiségei. Hogyan járt felemelt fővel, hogyan tudott politikusán gondolkodni. Ezzel megszűnt a félelem. Őket már nem lehet tovább nyomással rávenni megalkuvásra, meglapulásra, meghunyászkodásra! Ellenkezőleg! Itt már egy paradox reakció lép fel: **fokozódik a szembenállás**. Ez a cselekvésvállalás – a saját sors kialakítása. Én ilyen értelemben vagyok bizakodó. Mind többen kapcsolódnak be ebbe, és mind többen felismerik, hogy *nem szétfutni kell a nehéz időkben, hanem összefogni*. Nagyon hiszem, hogy azok is, akik a behívások és az elhurcolások elől kénytelenek voltak menedéket keresni valahol, visszatérnek, és bekapcsolódnak új tapasztalatokkal, ami többletet jelent nekünk új rálátással ebbe a közösségbe, ebbe az önszerveződésbe.

■ **Bárhogyan fejeződik is be a délszláv válság, a vajdasági magyarság ismét megfogyatkozva, ismét megrettenve kerül ki belőle. Várható-e a nemzeti tudat helyrebillenése, és mikor?**

– Ettől a tavasztól nagyon sokat várok. Épp olyan sorsformáló, mint '89, amikor létrehoztuk 70 év után a magyarság első érdekszervezetét. Most ezen a tavaszon is, talán nem áruolok el tüköt (vagy ha igen, hát miért ne tenném?!), nyíltan és a leghatározottabban kiállunk nemzetiségi önrendelkezésünkért, a magyar autonómiáért. Természetesen a személyi, perszonális autonómiáért, emellett a területi autonómiáért és a helyi önkormányzatokért; ott, azokon a településeken, ahol a magyar többséget képez. Az alapdokumentumok elkészültek, és még ezen a tavaszon összehívjuk a magyarság képviselőit, valamennyi körzetből, beleértve a külföldi szervezetek képviselőit is. A VMDK-nak számos külföldi tagozata van szerte a világban, hiszen nagyon sokan vándoroltak ki a korábbi években is – az ő képviselőiket is hívjuk. Együttesen az önkormányzati formákat megvitátjuk, és ilyen értelemben a számlát benyújtjuk a szerb parlamentnek is. Nem abban a hitben ringatva magunkat, hogy ez a *leszavazó gépezet* igazán mérlegelésre venné okainkat – viszont elkerülhetetlen, hogy ezt a számlát benyújtjuk. Már csak azért is, hogy ez lehetőséget adjon: valamennyi nemzetközi fórumra eljuttathassuk, természetesen támogatást kérve és támogatást **remélve**. Nem látom lehetetlenné, és azt hiszem, Szerbiának sem lesz más választása, mint ezt a **minimumot** nemzetközi nyomásra és nemzetközi garanciákkal megadni számunkra.

Bódis Gábor

Naivan

„Nálam legalább embernek, báminő koronát viseljen is a fején, lelkemre hatása sohasem volt, sohasem lesz. Bezárhat, fejemet vétetheti, de lelkemet le nem alázhatja.”

/Széchenyi István/

Elment, Naivan?

Forgó Lórántot több mint egy hónapja tartják fogva a fővárosi katonai fegyházban. Senki sem tudja, hogy miért. Találgatni lehet: épp harapós kedvében volt a „hatalom” február 29-én, és a legelső épkezláb embert, aki az újába került, letartóztatta. Vagy „emberi-teszt”-t kellett (fel)állítani a magyaroknak – mint ahogy madárjlesztőt szokás állítani a tavaszi veteményezés után a kiskertben –, hogy lássa az „oktondi” nép: mind így végezik, ha nem jön meg a jobbik eszetek...

„Kirekesztetten”

Március 21-én a szülők ismét elutaztak a fiukhoz. Szentül meg voltak győződve arról, hogy ha nem is öt percig, de legalább egy pillanatra láthatják.

– A múltkor látogatásunkkor közöltük a bennünket kalauzoló kapitánnyal, hogy szombaton megint eljövünk. És Lóránt is azt írta a levelében, hogy szombaton vagy vasárnap jövünk – kezdi a beszámolót Katalin, az édesanyja. – Amikor azonban megérkeztünk, egy civil ruhás ezredes (ezt úgy kell érteni, hogy „felül civil, alul tiszt”) azzal fogadott bennünket, hogy mit akarunk, amikor szombaton egyáltalán nincs látogatási idő. De ha lenne is, Forgó Lóránt akkor sem fogadhatna senkit. Mert neki erre „nincs joga”. Sőt még a napi öt percnyi „sétával egybekötött levegőzés”-t is megvonták tőle. Arra sincs joga.

– Ez egyszerűen hihetetlen. Hiszen még a halálraítélt is fogadhat látogatókat – szól közbe az édesapa, Péter. – Lehetséges, hogy a mi fiunk még szörnyűbb bünt követett el, mint az, aki életet vesz el? Mi mászt gondoljak ezek után? Mi elmentünk. Naivan? Két-száztizenhárom kilométert utaztunk... És már csak pár méter volt közöttünk... Mégsem sikerült bejutni hozzá. El sem tudom képzelni, mit érezhetett akkor, amikor megkapta a kért csomagot. A bizonyítékát annak, hogy ott jártunk...

Önerőből

Az eltelt négy hét alatt a csantavéri Forgó házaspár egyszer is feltette magának a kérdést: „Mi a jobb?” Ha a szülőnek halvány fogalma sincs arról, hogy melyik fronton, melyik lövészárokban, laktanyában tartózkodik a katonafia, vagy ha pontosan tudja, hogy hol és kik tartják fogva.

Iszonyú ez a feszült várakozás. Csak múltak a napok, a hetek egymás után. És közben szinte semmi sem történik. A segítséget kínálóknemigen tolonganak a Vörös csillag utcában. Nekik maguknak kell felkutatniuk azokat az embereket, akik – ha előbbre vinni nem is képesek az ügyet –, legalább mondanak egy-két vigasztaló szót.

– Szinte az egész napunk telefonálgatással telik. Mondtam is férjemnek, hogy talán életem 58 éve alatt nem nyitottam ki annyiszor a pénztárcát, mint az eltelt egy hónapban. Ez mind pénzbe kerül. Nem tudom, meddig futja még a nyugdíjamból. Arra gondolni sem merünk, hogy mi lesz akkor, ha megkezdődik a fiunk ügyének a kivizsgálása,

ha megindítják ellene az eljárást, és fizetnünk kell itt is, ott is. Hasonló ügygel kapcsolatban említette az egyik ismerősünk, hogy ezt az egészet 3000 márkával kell kezdeni. Ha valóban így lesz, akkor nem tudom, hogy Lóránt hogyan fog kijutni a börtönből, mert nekem még harminc márkára sem futja...

Nélkülük

Lórántnak rengeteg barátja volt. Legalábbis így hitte. Naivan. Mert amióta elvitték, közülük egy sem jelent meg a Vörös csillag utcában. Senki sem érdeklődött iránta.

Fel is kerestem az egyik ilyen lelki barátot. Nem volt otthon. De a síró édesanyja szavaiból érthettem: nem szeretné, ha a gyerekek belekeveredne valamibe!

Hasonló a történet a kis barátnővel is, aki még azt sem vállalja, hogy megmondja: hagyják őt békén. Helyette a megbeszélte időpontban elment valahová. Talán azt hiszi, hogy édesdeden alszik a lelkiismeret, így ő nyugodtan kabátot ölthet, és távozhat. Naivan?

– A napokban Lóránt egyik barátja „megszóltott”: „Kató néni, mondja meg a Lórinak, hogy pusziujuk, és mellette vagyunk!” Én meg azt gondoltam magamban: Te, édes fiam, ezt könnyen mondod, hisz téged még a katonai kötelezettség alól is felmentettek!

De nem kell azt gondolni, hogy csupán a

A VMDK szabadkai körzeti elnöksége szombaton meglátogatta a Forgó családot. Sepsei Csaba elnökkel beszélünk, aki elmondta, hogy Dudás Károly alelnökkel együtt jártak a fiukért aggódó szülőknél. Egyelőre csak emberi szolidaritást vállalhatnak, de természetesen a további segítséget is felajánlották. Tartják a kapcsolatot az időközben felfogadott ügyvéddel is. Egyéb-ként a csantavéri VMDK-tagozat elnökét, Forgó Józsefet rokonai szálak fűzik Lórántéhoz, ezért első kézből értesülhetnek a fejleményekről, és az eddiginél szorosabban fognak együttműködni.

Tanulságként azért leszűrhető, hogy jobb később, mint soha – de az is, hogy jobb azonnal, mint minőjárt.

cimborák lettek hűtlenek. Az az igazság, hogy a politikusok sem törék kezüket, lábukat a börtönből snyilódó magyar gyerek ügyének érdekében.

A Forgó családban mindenki tagja a VMDK-nak. És a dolog nyilván ennyiben is marad. (Már a mostani tényállás szerint.) Az érdekvédelmi szervezet vezetőinek azonban – úgy tűnik – mostanság még ennél is bokrosabb teendői vannak, hiszen még annyira sem futotta az idejükből, hogy kezét szorítsanak az elkeseredett szülőkhöz.

Persze tudjuk: lázítani sokkal egyszerűbb, mint azután a csorbát kikészörlögetni.

Ha kell, elmennek ők akár a világ legtávolabbi csücskébe is. Politizálni. Csakhogy most itthon kellene talpra állni. Hogy megmaradjunk. Most itthon is elkelne a pofázás. Az ékesszólás. A harciasság. A magyarkodás. Gondoljuk mi.

Naivak.

Naivan.

Szabó Angéla